

Sieweczka długonoga *Charadrius asiaticus* nowym gatunkiem dla awifauny Polski

Dnia 9.08.2017 roku podczas prowadzenia obserwacji na polach uprawnych nad Zalewem Wiślanym, w okolicach miejscowości Łaszka (pow. nowodworski, woj. pomorskie), zauważony został nieznaną ptak siewkowy. Początkowo, ze względu na znaczną odległość (około 350 metrów) oraz niekorzystne warunki oświetleniowe, jak i przez fakt ustawienia ptaka tyłem do obserwatorów (P. Malczyk, T. Kozakiewicz), osobnik ten został rozpoznany jako dorosły mornel *Charadrius morinellus*. Jednak gdy tylko ptak odwrócił się przodem, prezentując rdzawą pierś odciętą czarnym paskiem od białego brzucha, oczywistym stało się, że to dorosły samiec jednego z dwóch bliźniaczych gatunków siewczek: długonogiej *Ch. asiaticus* lub stepowej *Ch. veredus*. Ze względu na trudności w oznaczeniu gatunku (osobnik ten dodatkowo był w bardzo zniszczonej, wytartej szacie), obserwatorzy starali się możliwie jak najlepiej udokumentować wygląd ptaka. Sieweczka była obserwowana w tym miejscu do późnego popołudnia oraz w następnych dniach aż do 11.08 włącznie, przez wielu obserwatorów z całego kraju (www.clanga.com). Pomimo że ptak był dorosłym samcem pierzącym się z szaty godowej do spoczynkowej, to w tych warunkach, w jakich był widziany pierwszego dnia, głowa i szyja wydawały się praktycznie białe, z niewielką tylko ciemniejszą czapeczką na wierzchu głowy (fot. 1). Po umieszczeniu zdjęć na różnych forach internetowych, ptak został oznaczony przez wielu zagranicznych ekspertów jako sieweczka stepowa. Dużo lepszej jakości zdjęcia wykonane następnego dnia w lepszym świetle i z mniejszej odległości również nie dały jednoznacznej odpowiedzi, gdyż nawet wtedy niektórzy specjaliści uważali nadal, że jest to *Ch. veredus*. Rozstrzygające w oznaczeniu ptaka jako samca sieweczki długonogiej w szacie godowej były dopiero zdjęcia ptaka w locie, które ukazały rysunek na wierzchu i spodzie skrzydła.

W dniu 21.10.2017 roku na piaszczystym dnie zbiornika Jeziorsko, odsłoniętym przez jesienny spadek poziomu wody, podczas obserwacji w okolicy miejscowości Tądów Górny (pow. sieradzki, woj. łódzkie) w stadzie siewek złotych *Pluvialis apricaria* zauważono siewkę zdecydowanie mniejszą od innych, wielkością porównywalną do sieweczki obrożnej *Ch. hiaticula* (A. Kleszcz et al.). Kolor upierzenia obserwowanego ptaka oświetlanego popołudniowym słońcem zbliżony był do siewek złotych w szacie spoczynkowej, które znajdowały się w bezpośrednim sąsiedztwie. Ptak na głowie miał bardzo wyraźną, szeroką, sięgającą daleko za oko, jasnokremową brew oraz czoło w tym samym kolorze, przez co ciemniejszy wierzch głowy tworzył odciętą czapeczkę. Za okiem znajdował się ciemny pasek podkreślający brew od spodu. Dziób był długi, cienki i delikatny, ciemny. Gardło było jasne, w kolorze brwi, wyraźnie odcięte przez ciemniejszy kolor na piersi, sięgający poniżej linii nadgarstków złożonych skrzydeł. Nogi miały kolor szary. Podczas obserwacji ptak rozprostował na krótką chwilę skrzydła, ukazując ciemniejszą dłoń i jasny pasek skrzydłowy o dość ograniczonym zasięgu. Gatunek oznaczyli członkowie Komisji Faunistycznej PTZool (T. Stawarczyk, J. Lontkowski, M. Faber) podczas obserwacji oraz po analizie zdjęć oraz zapisów wideo z obserwacji. Ostatecznie ptak został oznaczony

Fot. 1. Sieweczka długonoga *Charadrius asiaticus*, Łaszka, sierpień 2017 (fot. M. Kowalski) – Caspian Plover, Łaszka, August 2017

jako dorosły samiec sieweczki długonogiej przepierzony do szaty spoczynkowej. Ptak był obserwowany na terenie zbiornika przez wielu obserwatorów aż do 6.11.2017. Po długiej przerwie najprawdopodobniej tego samego osobnika obserwowano ponownie w dniu 25. i 27.12.2017 (G. Orłowski) w stadzie siewek złotych. W grudniu ptak ten był już zupełnie przepierzony do szaty zimowej, a jego pierś miała odcień ciemnobrązowy. Ptak charakteryzował się czekoladowobrązowym wierzchem ciała i płowożółtą, wyraźną brwią zachodzącą na tył głowy.

Trzy powyższe obserwacje uzyskały akceptację Komisji Faunistycznej PTZool. Pomimo tego, że ptaki widziano w dwóch różnych częściach kraju oddalonych od siebie o około 280 km, a przedział czasowy pomiędzy obserwacją znad Zalewu Wiślanego a jesienną obserwacją na Zb. Jeziorsko wynosił 73 dni, obie obserwacje dotyczyły ptaka tej samej płci i wieku. Biorąc pod uwagę rzadkość tego ptaka w Europie, Komisja Faunistyczna uznała, że wszystkie stwierdzenia dotyczą tego samego osobnika.

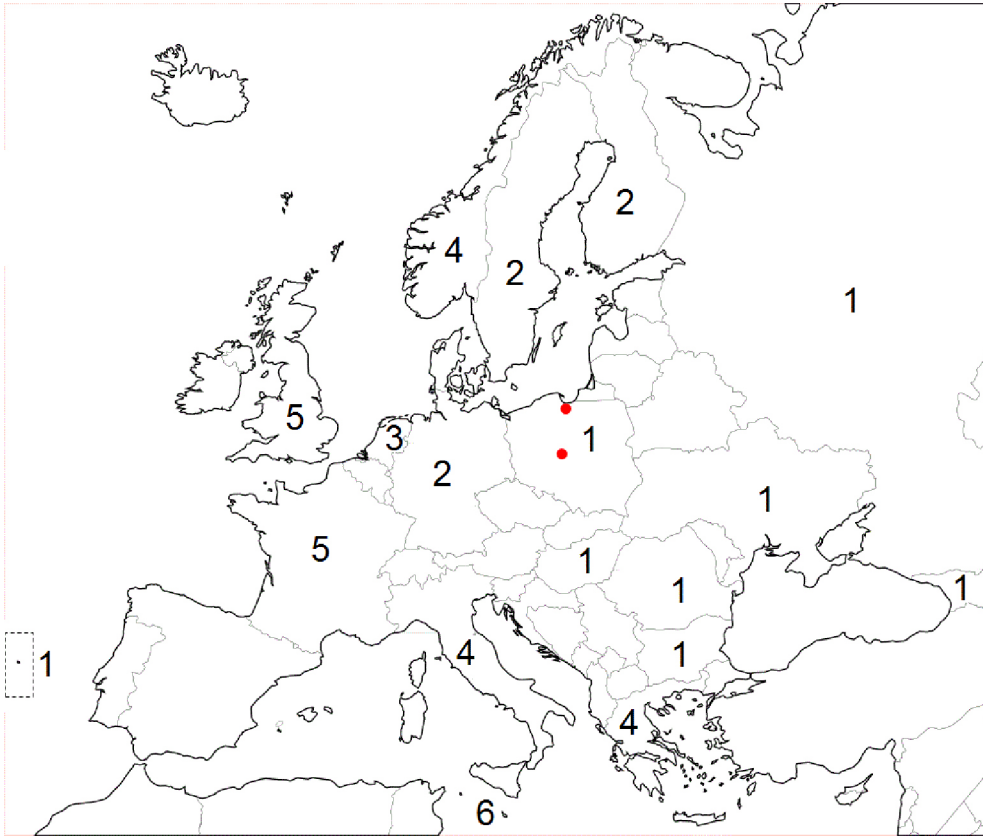
Sieweczka długonoga jest gatunkiem stosunkowo łatwo oznaczalnym w terenie i to nie tylko w szatach godowych dorosłych samców, ale i w szatach samic, czy ptaków młodych. Jest też dobrze przedstawiona w popularnych przewodnikach do rozpoznawania ptaków (Jonsson 1998, Svensson et al. 2012). Problemy identyfikacyjne pojawiają się w momencie złych warunków obserwacji, dużej odległości, niekorzystnego oświetlenia, jak i u ptaków, których upierzenie jest zniszczone, lub które właśnie przechodzą pierzenie. Sieweczka stepowa w ogólnodostępnych przewodnikach nie jest przedstawiana w ogóle, ponieważ jest to gatunek wschodniopalearktyczny, a w naszej części globu był stwierdzony dotychczas tylko dwukrotnie: pod koniec maja 2003 roku w Finlandii oraz pod koniec czerwca 2017 roku w Norwegii (Haas 2012, www.tarsiger.com). W związku z tym przedstawiamy poniżej krótkie zestawienie cech pozwalających odróżnić sieweczkę długonogą

od stepowej w każdej z szat, przy czym skoncentrujemy się na cechach tej ostatniej, jako iż nie jest ona przedstawiana w przewodnikach terenowych.

Sieweczka stepowa jest wielkości i sylwetki sieweczki długonogiej, jednak ma uważalnie dłuższe nogi. Najprostsze do odróżnienia są dorosłe samce w szacie godowej. Osobniki takie mają wówczas niemal całkowicie białą głowę, szyję oraz przód piersi. Większość samców ma z tyłu głowy ciemne pióra tworzące niewielką czapczkę. Ich pierś jest dwubarwna: dolna część ma odcień rdzawy, a górna białą. Ubarwienie tej części ciała jest jednak dosyć zmienne i spotykane są samce z niemal całkowicie rdzawą pierśią. Ponadto trzeba mieć również na uwadze samce przepierzające się do szaty godowej, które mają też dosyć wyraźną, ciemną czapczkę. Jednak u takich osobników nie występuje ciemny pasek za okiem, a ich kark jest zawsze wyraźnie jaśniejszy od płaszczka oraz czapczki. Dorosłe samice, osobniki w szatach spoczynkowych i młodociane są bardzo podobne do sieweczki długonogiej w odpowiadających im szatach, z tym że na piersi nigdy nie występuje ostro odcięta brunatna przepaska jak u *Ch. asiaticus*, a tylko co najwyżej lekkie chmurkowanie, które jest nieznacznie ciemniejsze od białego brzucha. Dobrą cechą odróżniającą oba gatunki jest kolor nóg, u sieweczki długonogiej najczęściej są one ciemno szare, wyjątkowo tylko mogą być żółtawe, natomiast nogi sieweczki stepowej zawsze są jasnożółtawe czy wręcz żółtopomarańczowe. Oba te gatunki różnią się wyraźnie ubarwieniem skrzydła i jest to najpewniejsza cecha diagnostyczna, zwłaszcza w przypadku osobników o niejednoznacznych innych cechach. Sieweczka długonoga ma na wierzchu skrzydła krótki, lecz bardzo wyraźny pasek skrzydłowy, ograniczony tylko do wewnętrznych lotek 1. i zewnętrznych 2. rzędu, a pokrywy podskrzydłowe i podbarkówki są białe. Natomiast u sieweczki stepowej wierzch skrzydła jest gładki, bez żadnego paska skrzydłowego, a spód skrzydła jest ciemny, szarobrazowy (Levington et al. 1991, Shirihai et al. 1996, van Duivendijk 2011).

Sieweczka długonoga gniazduje w centralnej Azji, na północnych i wschodnich obrzeżach Morza Kaspijskiego i dalej na wschód na terenach Rosji, Kazachstanu, Uzbekistanu, Turkmenistanu i Kirgistanu. Występuje na suchych równinach lub słonych łąkach w pobliżu zbiorników wodnych, gdzie przebywa od kwietnia do początku sierpnia (Nielsen 1971, 1975, Wiersma et al. 2018). Współcześnie gatunek ten najprawdopodobniej nie gniazduje już w europejskiej części Rosji na zachód od Wołgi i w rejonie tym uznany został za wymarły (BirdLife International 2018). Jesienią sieweczka długonoga migruje w kierunku południowo-zachodnim, docierając na zimowiska położone we wschodniej i południowej Afryce, sięgające aż do południowo-zachodniej Angoli (Nielsen 1971, Wiersma et al. 2018). Tereny lęgowe sieweczki stepowej znajdują się również w Azji, oddalone jeszcze dalej na wschód, na terenie Rosji, Mongolii i Chin, a na zimowiska migruje w kierunku południowo-wschodnim i dociera do Australii oraz na położone na północ od niej wyspy oceaniczne (Nielsen 1971).

Sieweczka długonoga przybywa na zimowiska w październiku, a opuszcza je pod koniec lutego (Nielsen 1971), co wydaje się znajdować odzwierciedlenie w europejskich stwierdzeniach tego gatunku. Zgodnie z przebiegiem jej trasy wędrówkowej pojawia się dość regularnie na obszarze Bliskiego Wschodu, a zwłaszcza w Izraelu (Shirihai 1995) i na Cyprze, gdzie do roku 2010 odnotowano ją ok. 26 razy (Richardson 2011), natomiast w Turcji do roku 2011 stwierdzono ją 12 razy (Kirwan et al. 2008, 2014). Do północnej i zachodniej Europy zalatuje rzadziej i do roku 2009 odnotowano ją 29 razy (Morel & Ebels 2010), a potem przybyło jeszcze 15 nowych obserwacji (wg www.tarsiger.com). W Europie dotychczas gatunek ten odnotowano 45 razy (rys. 1). Po 5 razy była widziana w Wielkiej Brytanii i Francji, 4 razy w Norwegii, 3 razy w Holandii, po 2

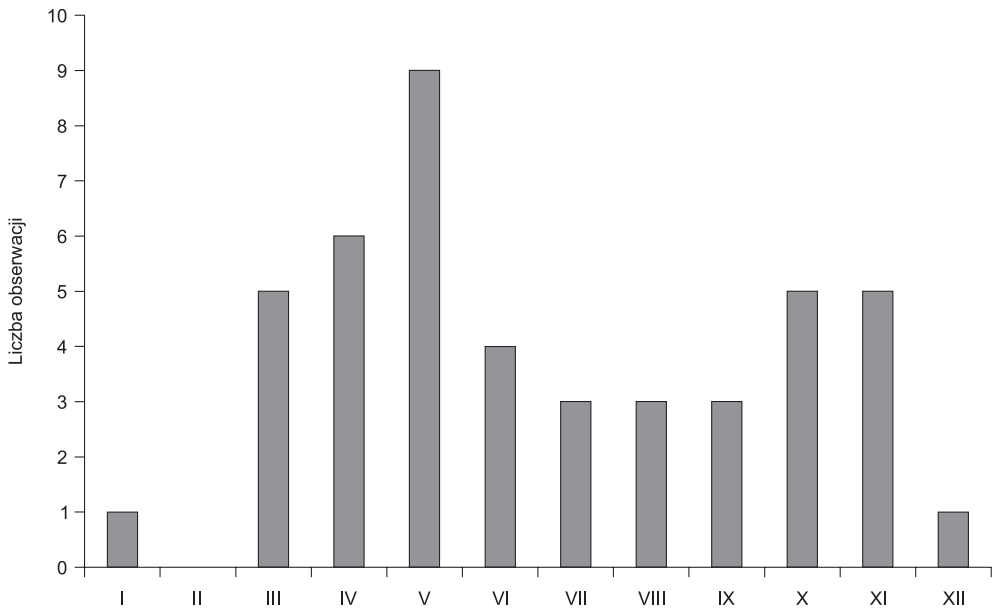

Rys. 1. Geograficzne rozmieszczenie obserwacji (N=45) sieweczki długonogiej w krajach Europy (z wyłączeniem Cypru) w oparciu o dane zestawione przez Morel & Ebels 2010, Janni & Francesso 2015, www.tarsiger.com

Fig. 1. Geographical distribution of Caspian Plover records in Europe (without Cyprus) based on Morel & Ebels 2010, Janni & Francesso 2015 and www.tarsiger.com

razy w Finlandii i Szwecji (Morel & Ebels 2010, www.tarsiger.com). W Europie Środkowej odnotowano ją zaledwie trzykrotnie: w Niemczech na wyspie Helgoland (w 1850 i 1859, Glutz v. Blotzheim et al. 1975) oraz ostatnio w roku 2013 na Węgrzech (MME Nomenclator Bizottság 2016). Wydaje się, że również we wschodniej Europie pojawia się bardzo rzadko, skąd znane jest tylko jedno stwierdzenie z Ukrainy z roku 1836 spod Odessy (Glutz v. Blotzheim et al. 1975) oraz jedno z Rosji, z rejonu Niżnego Nowogrodu (www.erbirds.ru). Zupełnie wyjątkowym jest stwierdzenie na należącej do Portugalii wyspie Corvo w archipelagu Azorów (www.azoresbs.weebly.com), stanowiącej najdalej wysunięty na zachód punkt zachodniej Palearktyki. W południowej Europie była stwierdzona 6 razy na Malcie, czterokrotnie we Włoszech (Janni & Francesso 2015), trzykrotnie w Grecji (Handrinos & Akriotis 1997, Morel & Ebels 2010) oraz jednokrotnie w Bułgarii i Rumunii (Glutz v. Blotzheim et al. 1975).

W Europie sieweczka długonoga najczęściej widywana była w maju, a w okresie przelotu wiosennego (III–VI) odnotowano 53% wszystkich obserwacji (rys. 2). Najliczniejszy pojaw w Europie odnotowano w roku 2014, gdy od 24.03 do 10.06, dokonano aż 6 stwierdzeń sieweczki długonogiej (www.tarsiger.com). Najwcześniejsze stwierdzenie

Rys. 2. Fenologiczny rozkład obserwacji sieweczki długonogiej w Europie

Fig. 2. Phenological distribution of records of Caspian Plover in Europe. (1) – number of records

wiosenne pochodzi z 15.03., a najpóźniejsze z 20.06 (Morel & Ebels 2010, www.tarsiger.com). Polskie pierwsze stwierdzenie z 9.08.2017 jest najwcześniejszym w XXI wieku jesiennym stwierdzeniem sieweczki długonogiej w Europie, natomiast jej obecność na zb. Jeziorsko 27.12. 2017 jest drugą zimową obserwacją. Pierwszy taki przypadek odnotowano w styczniu 2014 roku w Holandii (Hoekstein & Ebels 2015), a obie te obserwacje należy uznać za wyjątkowe próby zimowania tego gatunku poza znanymi zimowiskami w Afryce (Nielsen 1971).

Summary: Caspian Plover *Charadrius asiaticus* – a new bird species for Poland. On 9 August 2017 an unidentified plover individual was observed in arable fields at Łaszka near the Vistula Bay. The observation sparked a heated discussion about the identify of this bird, but finally the photographic documentation suggested that the bird was the Caspian Plover *Charadrius asiaticus* male in a breeding plumage (dark underwings and short, white wing-bar excluded a similar species – the Oriental Plover *Ch. veredus*). On 21 October 2017 the bird was re-sighted at the Jeziorsko Reservoir (central Poland), where it was last seen on 27 December 2017. The Polish Avifaunistic Commission accepted these records, and assumed that all of them concerned the same individual.

Literatura

- BirdLife International 2018. *Charadrius asiaticus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2018: e.T22693868A131930637. Downloaded on 22 November 2018.
- Chandler R. 2009. Shorebirds of the Northern Hemisphere, Christopher Helm, London.
- Duivendijk van N. 2011. Advanced Bird ID Handbook: The Western Palearctic. New Holland Publisher, London.
- Glutz von Blotzheim U.N., Bauer K.M., Bezzel E. 1975. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Bd. 6. Charadriiformes (1. Teil). Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden.
- Haas M. 2012. Extremely rare birds in the Western Palearctic. Lynx, Barcelona.

- Handrinos G., Akriotis T. 1997. The Birds of Greece. Christopher Helm, London.
- Hoekstein M., Ebels E.B. 2015. Kaspische Plevier op NoordBeveland in januari 2014. Dutch Birding 37: 329–332
- Janni O., Francoso G. 2015. Commissione Ornithologica Italiana (COI) – Report 26. Avocetta 39: 37–40.
- Jonsson L. 1998. Ptaki Europy i obszaru śródziemnomorskiego. Muza, Warszawa.
- Kirwan G., Boyla K., Castell P., Demirci B., Özen M., Welch H., Marlow T. 2008. The Birds of Turkey. Christopher Helm, London.
- Kirwan G., Özen M., Ertuhan M., Atahan A. 2014. Turkey Bird Report 2007–2011. Sandgrouse 36: 146–175.
- Komisja Faunistyczna 2018. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2017. Ornithologia Polonica 59: 119–153.
- Levington I., Alstrom P., Colston P. 1991. A Field Guide to the Rare Birds of Britain and Europe. Harper Collins Publisher, London.
- MME Nomenclator Bizottság. 2016. Az MME Nomenclator Bizottság 2013. évi jelentése a Magyarországon ritka madárfajok előfordulásáról. Aquila 122–123: 163–172.
- Morel G.A., Ebels E.B. 2010. Kaspische Plevier op Texel in oktober 2009. Dutch Birding 32: 398–402.
- Nielsen B. 1971. Migration and Relationships of Four Asiatic Plovers Charadriinae. Ornithologia Scandinavica 2: 137–142.
- Nielsen B. 1975. Affinities of *Eudromias morinellus* (L.) to the genus *Charadrius* L. Ornithologia Scandinavica 6: 65–82.
- Richardson C. 2011. Cyprus Bird Report 2010. Birdlife Cyprus.
- Shirihai H. 1995. Birds of Israel. Academic Press.
- Shirihai H., Christie A.D., Harris A. 1996. The Macmillan Birder's Guide to European and Middle Eastern Birds. Macmillan, London.
- Svensson L., Mullarney K., Zetterstrom D. 2012. Ptaki. Przewodnik Collinsa. Multico, Warszawa.
- Wiersma P., Kirwan G.M., Boesman P. 2018. Caspian Plover (*Charadrius asiaticus*). In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A., de Juana, E. (eds). Handbook of the Birds of the World Alive. Lynx Edicions, Barcelona. (<https://www.hbw.com/node/53847>)

Paweł Malczyk
pawmal@gazeta.pl

Anna Kleszcz
annakleszcz@op.pl

Grzegorz Orłowski
Instytut Środowiska Rolniczego i Leśnego PAN
Bukowska 19, 60-809 Poznań
orlog@poczta.onet.pl